Олена ХАРИТОНЕНКО,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри журналістики
факультету української філології та літературної творчості
імені Андрія Малишка
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

РЕДАКЦІЙНІ ПОЛІТИКИ ОНЛАЙНОВИХ МЕДІА ЯК ДЗЕРКАЛО АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМНИХ КЕЙСІВ РЕДАКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Редакційні політики (РП) в медіа існували завжди. Однак здебільшого вони розглядалися як внутрішньоредакційні правила й приписи, не були систематизовані, кодифіковані й поширені на широкий загал. Після появи Закону України «Про медіа» для всіх, хто підтримує концепцію ефективного «спільного регулювання», напрацювання системи правил медійної діяльності також є актуальним завданням (ст. 92, п. 2) [2].

Інститут масової інформації (ІМІ) останні роки проводить моніторинг, покликаний продемонструвати, скільки медіаредакцій відкрито заявили на сайті свою позицію щодо актуальних професійних і виробничих питань. За результатами цього моніторингу, з 2021 року до 2023 кількість редакцій, які таки виявили бажання оприлюднити свої політики, зросла з 28 % до 36 % [5].

Мета цієї розвідки – з'ясувати, наскільки опубліковані РП є актуальними і чи відображають вони фахові проблеми сьогодення. Об'єктом дослідження стали медіа, які, за свідченнями ІМІ, опублікували повноцінні РП: «Українська правда» (УП), «24 канал», РБК-Україна, «Фокус», УНІАН, NV, «Еспресо», Obozrevatel, «Телеграф», Liga.net, «Суспільне», «Новинарня», «5 канал», «Букви», «Бабель», Depo.ua. До цього списку додані ще кілька медіа за певною спеціалізацією («Вокс Україна» – ВУ, «Детектор медіа» – ДМ, «Інститут масової інформації» – ІМІ, «Читомо», Mind, Bomedia), локальною прив'язкою

(наприклад, «Долинська.City» – ДС), видовою специфікою («Мета.Новини» – МН).

Оскільки справа створення і оприлюднення РП загалом нова, природно, більшість медійників перебувають під впливом редакційних вказівок ВВС, Кодексу етики українського журналіста, типового редакційного статуту телерадіоорганізації від Інституту Медіа Права 2006 року, багаторазово викладених у різних інтерпретаціях експлейнерів щодо професійних стандартів. Однак дедалі більше редакцій усвідомлюють, що цей документ повинен засвідчувати індивідуальність медіа («Бабель», ІМІ, УП, «Читомо»), він може й повинен змінюватися під впливом соціальних, політичних процесів і фахових дискусій, демонструючи таким чином відданість професійним стандартам, але й водночас – усвідомлення динамічності норм (ДС, «Читомо», Liga.net). Окреслимо, яким чином актуальні проблеми професійної діяльності відображено в РП.

Війна. Повномасштабне вторгнення. Воєнні реалії змінили багато в нашому житті й професії, однак правки з урахуванням цих реалій дають лише кілька редакцій. Так, ДМ застерігає від великої кількості маніпуляцій і фейків у цей період; Bomedia обмежилося ремаркою про захисників України. «Новинарня» і «Букви» зазначили, що фокусують увагу на великому комплексі питань, пов’язаних із протидією російській агресії та ствердженням української ідентичності. «Бабель» і «Букви» привернули увагу табу на відтворення свого контенту російською мовою. «Читомо» зреагувало найсистемніше, подавши план своїх дій: 1) підтримувати книжкову спільноту; 2) фіксувати наслідки війни для культурної сфери України; 3) здійснювати промоцію української літератури на Заході; 4) табуювати виправдання агресії; 5) висвітлювати життя і діяльність українських медійників в окупації; 6) на письмі вживати самоназви етнічних груп і народів, а також писати з малої літери власні назви країни-агресора.

Війна додала дискусій до обговорення професійних стандартів і свободи слова. Так, редакція «Бабеля» зреагувала на суперечки щодо готовності чи неготовності говорити з росіянами або людьми, які не займають відверто проукраїнську позицію: «мета колективу… бути голосом здорового глузду… Ми слухаємо всіх, розмовляємо з усіма і коректно відображаємо погляди всіх сторін (включно з тими, кого ми можемо вважати ворогами нашої країни)» [1].

«Новинарня» емоційно відрефлексувала зміни в осмисленні об'єктивності. Загальний напрямок дискусій у цьому питанні – не плутати неупередженість із нейтральністю: «Ми… не погодимося зі "стандартами", які вимагають від засобів масової інформації не називати ворога (Росію) ворогом… Для нас… війна Росії проти України – це війна Росії проти України, а в жодному разі не "конфлікт" чи інші евфемізми» [6].

«Букви» публічно задекларували можливість використання «мови ворожнечі» в коментарях щодо дій агресора.

ІМІ подали коментарі щодо розуміння свободи слова і балансу думок у воєнний час: «Свобода слова є однією з найвищих цінностей для ІМІ. Але…<вона> не може бути виправданням участі в маніпуляціях»; «Ми не беремо балансу думок у ворога», оскільки це не альтернативна точка зору, а геноцидна риторика [4].

Один із кейсів – свідчення того, що редакціям справді варто переглядати і оновлювати РП. Наприклад, NV заявляє, що публікує інформацію з російських медіа, щоправда, з повторним оглядом (пункт 2.1). Або це припис ще з довоєнних часів, або потрібен контекст і пояснення. Так, наприклад, ІМІ, на противагу NV, вважає російські медіа скомпрометованими пропагандою й фейками, а відтак – ненадійними джерелами інформації. Редакція зазначає, що послуговується ними тільки у виключних випадках і гіперлінків не дає.

Соціальні мережі. Надзвичайно детально прописується поведінка журналіста в соціальних мережах. Більшість редакцій дозволяють журналістам

вести свої соціальні мережі, але висувають низку застережень, зокрема щодо коректності й правдивості поширюваного контенту. Свою позицію редакції окреслюють із різним ступенем категоричності: від заборони до рекомендацій усвідомлювати репутаційні ризики.

Розглядаються соціальні мережі і як джерело інформації. «Новинарня» заявляє, що свідомо передруковує резонансні пости з соціальних мереж. IMI та Liga.net зазначають, що вся інформація з соціальних мереж повинна перевірятися і публікуватися тільки після дослідження справжності акаунту.

Дивно, що редакції не описують внутрішньоредакційних правил ведення своїх соціальних мереж, хоча, вочевидь, певні приписи вже сформовані.

Саморегулювання медіа. Це питання не нове і обговорюється в професійних колах уже доволі давно, однак жодним чином не згадується в редакційних політиках. Більше того, увагу до проблеми могла привернути поява Закону України «Про медіа» і зазначені там питання спільного регулювання. Однак жодним чином свою позицію з цього приводу редакції не окреслюють. Не враховані також описані ще 2021 року можливості співпраці з уповноваженими реагування на скарги, передбачені рекомендаціями ОБСЄ в межах проєкту «Посилення саморегулювання українських медіа» [3].

Гендерна політика редакцій. Абсолютно всі говорять про недопустимість будь-яких форм дискримінації і використання гендерних стереотипів зокрема. Однак це загальне місце в межах політики толерантності. В усіх інших контекстах згадки гендерної рівності доволі епізодичні.

Гендерна і антидискримінаційна політика всередині редакції – доволі актуальний тренд, але нам вдалося знайти її в тільки NV. Так, у п. 6.2. дуже детально зазначено про недопустимість сексуальних домагань, сексистських висловлювань, дотримання рівних прав і заробітних плат на робочому місці, гнучкий графік для поєднання роботи із сімейними обов’язками.

Мовні тренди нової редакції правопису і заохочення до вживання фемінізмів відображені тільки в РП «Читомо». Liga.net, описуючи читацьку аудиторію, зазначає, що не має гендерного пріоритету.

Використання штучного інтелекту (ШІ). Можливості роботи редакцій із фактами, створення і опрацювання текстових і зображальних матеріалів зазнали революційних змін після появи штучного інтелекту. Комісія з журналістської етики в рекомендаціях від 31.10 2023 [7] зазначає, що за кордоном медіа вже розробили і оновлюють правила його використання, відтак і в Україні робота з ШІ має бути неодмінною частиною РП. Слід чекати, що редакції незабаром зреагують на подібні технічні інновації.

Редакції поки що не звикли оперативно і всебічно відображати всі новели, які виникають у виробничій фаховій діяльності, в своїх РП. Є поодинокі приклади, які варті осмислення і застосування.

Список використаних джерел

1. Марков А., Светлова Д. Правила роботи редакції. *Бабель.* URL : https://babel.ua/rules (дата звернення : 20.11.2023).
2. Про медіа: Закон України від 09.11.2023 № 3460-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text (дата звернення : 20.11.2023).
3. Запровадження роботи «уповноваженого(ої) з дотримання стандартів та/або реагування на скарги» в редакціях українських ЗМІ. 2021. 24 с. URL : https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/477907.pdf (дата звернення : 20.11.2023).
4. Редполітика ІМІ. *Інститут масової інформації*. URL: https://imi.org.ua/about
5. Моніторинги редакційних політик ІМІ: Лише 28% українських онлайн-медіа мають прозорі редакційні політики. *Інститут масової інформації.* 06.10.2021, 15:00. URL: http://surl.li/neygm; Власні редполітики публікують ледь більш ніж третина провідних онлайн-медіа. *Інститут масової інформації.* 22.09.2022, 10:00. URL : http://surl.li/neygp ; Головенко Р. 36 % онлайн-медіа оприлюднили редакційні політики у 2023 році. *Інститут масової інформації.* 06.10.2023, 10:00. URL: http://surl.li/neygu (дата звернення : 20.11.2023).
6. Наша редакційна політика. *Новинарня.* URL : https://novynarnia.com/redakczijna-polityka/ (дата звернення : 20.11.2023).
7. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів. *КЖЕ.* 31.10.2023. URL : http://surl.li/mvjdw (дата звернення : 20.11.2023).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
З НАГОДИ 70-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА У СВІТОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

КИЇВ, 24 ЛИСТОПАДА 2023

УДК 007:304:070

Рецензенти:

Ю. БІДЗІЛЯ, д-р. наук із соц. комунік., проф.

В. САДІВНИЧИЙ, д-р. наук із соц. комунік., проф.

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 12 грудня 2023 р.).

Редакційна колегія:

Н. ЖЕЛІХОВСЬКА, канд. наук із соц. комунік, доц., зав. каф. історії журналістики,

Л. БОЯРСЬКА, канд. філол. наук, доц.,
А. ВОЛОБУЄВА, канд. наук із соц. комунік, доц.,
І. ЄВДОКИМЕНКО, канд. наук із соц. комунік.,
Н. СИДОРЕНКО, д-р. філол.наук, проф.,
В. МИХАЙЛЮТА, канд. філол. наук, доц.,
О. МЕЛЕЩЕНКО, д-р. філол.наук, проф.

Українська журналістика у світовому інформаційно-комунікаційному контексті: здобутки і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Н. Желіховська, А. Волобуєва, І. Євдокименко, Н. Сидоренко. Київ, 2023. 355 с.

У збірнику наукових праць подано матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська журналістика у світовому інформаційно-комунікаційному контексті: здобутки і перспективи», яка відбулася в навчально-науковому інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка 24-25 листопада 2023 року з нагоди 70-річчя кафедри історії журналістики.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність та оригінальність інформації, коректність цитування наукових джерел і посилання на них.

© Колектив авторів, 2023
© Кафедра історії журналістики ННІЖ
КНУ імені Тараса Шевченка, 2023

З М І С Т

РІЗУН Володимир ***11***
Вітальне слово ……...

ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВІД ІСТОРІЇ ДО СЬОГОДЕННЯ

БОЯРСЬКА Любов
Мистецькі історії мистецьких людей:
творчі проекти студентів ННІЖ ……..……... ***13***

ГАНДЗЮК Віталій
Вінницька школа журналістики
у процесі підготовки
універсальних фахівців для сучасної медіагалузі …...…….. ***19***

ГОЯН Віта, ГОЯН Олесь
«Телерадіоклуб» як освітній
медіапроєкт для журналістів ……...…… ***24***

ГРИДЧИНА Вікторія
Сучасні виклики журналістської освіти …… ***29***

ЖЕЛІХОВСЬКА Наталія
Розвиток кафедри в умовах війни ……...…… ***34***

ЗЕЛІНСЬКА Надія
Журналістська та видавнича освіта в Україні:
на перехресті історії та формальної логіки ……..…….. ***41***

КОБИНЕЦЬ Алла
Журналістика завтрашнього дня
очима студентів інституту журналістики:
проблеми, тенденції, перспективи ……...……...…. ***45***

КОРНЄЄВ Віталій, ОБЕРЕМОК Олена
Кафедра історії журналістики: медіагоризонти ……..…….. ***52***

МАДЕЙ Анна

Етика використання штучного інтелекту при створенні медіатекстів ***58***

ПОНОМАРЕНКО Людмила

Історія науки про журналістику крізь призму назви галузі ***63***

СИДОРЕНКО Наталія

Кафедральне життя завдовжки в 70 років (до літопису кафедри історії журналістики) ***67***

СОЛОМЕНКО Ліна

Соціальні мережі як майданчики для застосування комунікативних практик ***81***

ЦВІР Ольга

Соціальні мережі навчального закладу, як неформальна медіаосвіта студента ***85***

ЧЕРЕМНИХ Інна

Інтерактивні формати освіти та технології штучного інтелекту в освітньому процесі медійників ***92***

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

ВОРОНОВА Мальвіна

«Матриця життя», комунікація і соціальне безсмертя особистості ***96***

ГОНТАРЮК Сніжана

Інструментарій електронних медіа в процесі іміджбілдінгу (на прикладі порівняння публікацій про Україну в антверпенській газеті «Gazet van Antwerpen» та івано-франківської газети «Курс») ***101***

ЄВДОКИМЕНКО Ірина, ЖДАНОВА Еліза
Гендерний аспект науково-популярного українського глянцю «Локальна історія» ***104***

ЗИКУН Наталія
Преса на зламі часу: зміна функціональних характеристик ***113***

ЛОКШИН Павло
Особливості розвитку спортивної журналістики в Україні: історія та сучасні тенденції ***118***

МЕЛЕЩЕНКО Олександр
Британська жіноча журналістика в епоху Просвітництва ***121***

МЕЛЬНИКОВА-КУРГАНОВА Олена
Домінантний та альтернативні наративи у радянський та сучасний воєнний періоди в Україні ***126***

МИХАЙЛЮТА Валентина
Жанрові особливості мистецько-критичного контенту «Детектор медіа» ***130***

НЕСТЕРЯК Юлія
Історія президентських фото: світові традиції й українські реалії ***138***

ПОЗНЯКОВ Олексій
Українська військова журналістика XIX − початку XX століття: досвід пресової мобілізації ***144***

ПРИСТУПЕНКО Тетяна
Ефективність медіа як важливий чинник наукових досліджень у західно-європейському дискурсі ***147***

РАДЧИК Раїса
Концепт народ – держава − Україна у передових статтях Уласа Самчука. (За матеріалами газети «Волинь» (1941−1944 рр.) ***158***

САВЧУК Оксана
Перші українськомовні періодичні видання Канади: історико-типологічний та тематичний аспекти ***166***

ХОМЕНКО Ілля
Філософський діалог і сучасна аудіолітература ***172***

ВЕКТОРИ ВЗАЄМОДІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ, РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, PR І ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

ВОРОНУХА Олександр
Організація рекламної діяльності закладу вищої освіти в YouTube ***178***

ГАРАНЖА Альона
SEO-тексти, як продукт гібридизації журналістики та PR у диджитал-медіа ***184***

ГУРОВА Альона
Аналіз найпопулярніших україномовних книжкових блогів у TikTok ***189***

ДЯКОВ Олексій
Пропаганда у документальному кіно тоталітарних режимів: аналіз інструментів впливу на масову аудиторію на прикладі стрічок Л. Рифеншталь ***193***

ЛИСА Ірина
Авторське самовираження та «свобода» в коміксах ***197***

ЛИСТВАК Галина
Редакторська робота з перекладами: пошуки влучного слова та експерименти ***201***

МЕЛЬНІКОВ Арсеній
Особливості реклами в Телеграм-каналах ***205***

НАПРЯГЛО Вікторія
YouTube як засіб поширення
новинної інформації ***209***

ПАВЛЮК Ігор
Реалізація сучасного українського письменника
на світовому культурно-інформаційному полі.
Особистий досвід ***212***

ХАРИТОНЕНКО Олена
Редакційні політики онлайнових медіа
як дзеркало актуальних проблемних
кейсів редакторської діяльності ***216***

ЧОРНОДОН Мирослава, ЦВІРА Анастасія
Прояви сексизму та гендерних стереотипів
у рекламі на українському телебаченні ***221***

МОВА ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ Й ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

БАЛАНДІНА Надія
Входження неолексем з компонентом медіа
в українську мову
(на прикладі наукового дискурсу) ***225***

ВОВК Ангеліна
Мова як чинник національної ідентичності
та національних інтересів ***230***

КУТОВА Софія
Складові ідентичності сучасних українців
у контексті мови ***235***

МАРИНЕНКО Ірина
Навчання мови в телеграм-каналах:
правописні проблеми ***240***